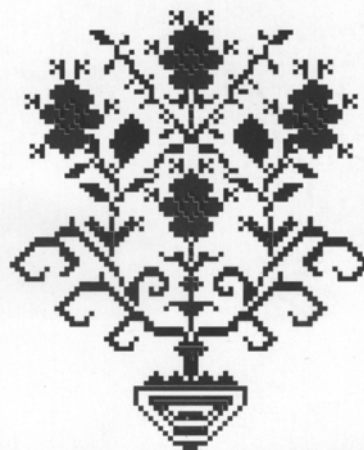

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР КУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ЛУГАНСЬКА ОБЛАСНА РАДА
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ ТА РЕЛІГІЙ
ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЛУГАНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

**РОЛЬ ОБЛАСНИХ ЦЕНТРІВ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ
У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ
УКРАЇНИ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Луганськ, 2–5 жовтня 2013 року)

ЗМІСТ

Анікіна Т. О.	Розвиток художнього краєзнавства у вітчизняній педагогіці ХХ століття	3
Береза Р. П.	Культурна спадщина як складова педагогічної техніки у процесі навчання фахівця культури в контексті болонської конвенції	7
Белеванцев А. В.	Традиційна народна культура та її роль у формуванні сучасного культурного іміджу Хмельниччини	10
Виткалов С. В., Васечко Ф. Ф.	Культурний простір сьогодення як можливість експерименту: роль обласного центру народної творчості у цьому процесі	15
Верескун Г. Я.	Роль народного самодеятельного творчества в формировании культурных и моральных ценностей общества	17
Ворочек И. М.	Значение культурного наследия в воспитании подрастающего поколения	20
Давидова Н. Ф.	Актуальні проблеми розвитку регіонів України: традиції та інновації	24
Деркач Е. А.	Из опыта работы коммунального учреждения «Сватовский районный народный дом «Сватова-Лучка» по внедрению новых технологий в клубную практику»	35
Єріна Т. С.	Формування сучасного культурного іміджу регіону методами краєзнавства	38
Заваліна Н. П.	Щоб не порвалася нитка традицій	40
Игнатъева Н. М.	Развитие культуры региона: управленческий аспект деятельности Могилевского областного методического центра народного творчества	42
Клепикова Е. А., Оголев Д. Л.	Изучение народного музыкального творчества — важный фактор подготовки руководителей аматорских коллективов	47
Кляничина Н. В.	Взаимодействие с центром народного творчества в развитии инновационных процессов	50
Колганова И. М.	Ценности традиционной культуры в контексте сохранения национально-культурной идентичности	54
Коротун С. Н., Литвинов В. В.	Ценности традиционной культуры в контексте сохранения национально-культурной идентичности	60
Косачова Г. О.	Сучасний стан клубної системи України та перспективи розвитку	63
Кузина Э. В.	Перспективы развития любительского декоративно-прикладного искусства и народных художественных промыслов в современном мире	66
Мамедов Мир Теймур Ибрагим оглы	О ремесле	69

УДК 908:7.01

Т.О. Анікіна

Розвиток художнього краєзнавства у вітчизняній педагогіці ХХ століття

У наш час спостерігається значне підвищення інтересу до художнього краєзнавства. Актуалізація цієї проблеми пояснюється необхідністю проведення конкретних локальних досліджень художньої культури різних країв та областей держави й використання отриманих матеріалів в навчально-виховному процесі вузів, шкіл, коледжів. Д. Ліхачев вважав краєзнавство дієвим засобом збереження й відродження культури країни. Значення художнього краєзнавства для розвитку художньої культури, освіти й виховання в країні важко переоцінити.

У 1913-1914 роках в Петербурзі на Першому Всеросійському з'їзді з народної освіти прозвучала доповідь Н. Чехова «Вивчення місцевого краю як одне з культурних завдань народного вчителя». В ньому зверталася увага на необхідність пізнання рідного краю, зокрема, народного побуту й творчості, переказів і свідоцтв старовини в справі виховання молоді і пробудження у неї національної самосвідомості.

З 1914 року в педагогічний обіг вводиться термін "краєзнавство". Першими застосували його історик-методист В. Уланов в книзі «Досвід методики історії в початковій школі» і сибірський учений-географ І. Маньков, що запропонував відокремити краєзнавство від батьківщинознавства і обмежити вивчення батьківщинознавства безпосереднім оточенням школи.

З середини 20-х років термін краєзнавство затвердився в педагогічній літературі, смисловий зміст терміну «батьківщинознавство» влився в краєзнавство.

Позитивним моментом в розвитку художнього краєзнавства як в передреволюційний період, так і в 20-і роки необхідно відзначити багатство і різноманітність форм роботи численних кружків, суспільств, рухів по

вивченню рідного краю, відбитих в різних часописах, посібниках, навчальній і науковій літературі. Ця проблема розглядається в журналах «Краєзнавство», «Культура і побут», «Просвіта Донбасу», «Радянська школа», «Рідний край», «Російська школа», «Російський екскурсант», «Екскурсійний вісник» та інших. Передове учительство України проводить ідеї краєзнавства в життя, замість мертвої схоластики вчителями використовуються нові методи, в основі яких лежить краєзнавчий підхід. У лютому 1919 року при Наркомпросі України почав роботу Всеукраїнський комітет охорони пам'ятників мистецтва і старини, який фактично став координаційним центром в організації досліджень історико-культурної спадщини України в 1919–1921 роках. А в травні 1919 року виходить декрет "Про знищення з майданів і вулиць пам'ятників, споруджених на честь царів і їх слуг", в якому вказується, що дані пам'ятники «підлягають знищенню з майданів і вулиць і частковому перенесенню в склади музеїв і використанню утилітарного характеру» [1, с.123]. У 1918 році організовано Центральне бюро шкільних екскурсій, а в 1921 році – на його основі створено Центральний Музейно-екскурсійний інститут. Значну роль в розвитку педагогічного художнього краєзнавства покликані відіграти плани і програми Державної Вченої Ради, «в основу яких покладено саме краєзнавство» [2, с.188].

У 1921, 1924, 1927, 1929 роках відбулися Всесоюзні конференції з краєзнавства. Цінний внесок до питань краєзнавства внесли Е. Глуздовський, Е. Звягинцев, Г. Иванов. Так Е. Звягинцев вважав за необхідне ввести в старших класах школи, вчительських семінаріях, інститутах і педтехнікумах спеціальний курс, що впорядкує і систематизує знання про рідний край, раніше отримані на уроках різних предметів, в процесі локалізації навчального курсу» [3, с. 44].

На Першій Всеросійській конференції з краєзнавства в 1921 році вказувалося на те, що область екскурсійної справи розширилася включенням в неї культурно-історичних і естетичних екскурсій. Після конференції у вузах і педтехнікумах стали організовуватися кафедри з краєзнавства.

Заслуговують на увагу матеріали, що з'являються в ці роки, в яких розглядаються проблеми вивчення в школі мистецтва рідного краю. До них відносять роботи І. Гревса "Історія в краєзнавстві", "Краєзнавство в школі", "Народне мистецтво в краєзнавчій роботі в школі", А. Фортунатова "Вивчення місцевих пам'ятників мистецтва", а також роботи О. Бакушинського "Мистецтво і краєзнавство", О. Клетної "Вивчення рідного краю", В. Селіванова "Культурознавство в краєзнавчій роботі", В. Сивкова "Культурно-історичне вивчення невеликого району" та інші.

На III Всеросійській конференції з краєзнавства була висловлена думка про те, що краєзнавство повинне охопити вивчення не тільки продуктивних сил і природних багатств, але і культури, а також про необхідність міцно забезпечити підготовку педагогів в педвузах правильно поставленим курсом краєзнавства. У цей період вивчення пам'ятників мистецтва в основному проводилося методом екскурсій, які розроблялися на основі шкільного краєзнавства. У розробці наукових основ екскурсійної справи, пов'язаної з вивченням об'єктів художньої культури рідного краю, брали участь А. Бакушинський, Н. Гейнике, В. Герд, О. Риндіна, А. Фортунатов. Вперше в радянській педагогіці розглядалася методика екскурсійної справи в педвузах, було розроблено спеціальний курс "Екскурсійна справа".

В.Грінкевіч підкреслює, що "цивільне виховання лише тоді міцне, коли міцні конкретні зв'язки громадянина з державою в межах рідного села, міста» [4, с.21]. Краєзнавство, вивчення мистецтва краю, на його думку, сприяють вихованню любові до Батьківщини. Але не треба забувати, що найважливіше завдання реформи вищої школи – створення нової пролетарської інтелігенції – зажадала перш за все змінити соціальний статус студентства. Було змінено правила прийому, що забезпечило переваги під час вступу особам робочого і селянського походження. Для підготовки до вищої школи робочої і селянської молоді організовувалися соціальні курси – робочі факультети. В більшості своїй робфаківці були активні і цілеспрямовані. Серед них було немало посправжньому талановитих людей. Але в середовищі викладачів назривав

протест проти встановлення переваги за класовим принципом. Крім того, вони були стурбовані рівнем загальної підготовки робфаківців. Перший президент ВУАН В. Вернадській в 1923 році писав: «Йде остаточний розгром вищої школи: підбір непідготовлених студентів робфаків, у них немає загальної освіти, і клубна пропаганда здається їм істиною. Рівень вимог знижений до непомірності...» [5, с.17]. До 1923 року у вузах були проведені «генеральні чищення-реєстрації». Журнал «Освіта Донбасу» писав: «...ми виключили весь непідготовлений елемент або баласт. Ми видалили також тих, хто активно проводив ворожу роботу проти влади робочих і селян, дезорганізуючи роботу з реформи вищої школи» [6, с.18]. Перший досвід організації робочих факультетів за прикладом РФСР був у нас здійснений восени 1920 роки в Одесі. А з 1922 року після перевірки соціального складу педвузів був узятий курс на рішуче оволодіння і цими навчальними закладами. Паралельно з цим у 1919 році Київський губернський відділ народної освіти склав свій навчальний план, який як навчальний предмет включає краєзнавство. Наркомпрос України видав єдиний для всіх шкіл навчальний план, в якому предмет "краєзнавство" з 1920 року вивчався у обов'язковому порядку.

З 1923 року на Україні при Академії наук організується свій краєзнавчий центр - комісія по краєзнавству, а з 1925 року при Наркомпросі засновано Всеукраїнський краєзнавчий комітет. Виразний краєзнавчий характер мала діяльність науково-дослідних кафедр історії і культури, створених в 20-і роки при Катеринославському, Кам'янець-Подільському, Київському, Ніжинському, Харківському інститутах народної освіти. Перші підсумки краєзнавчого руху в республіці підвела Перша Всеукраїнська конференція в 1925 році, після якої почалася систематична робота в Україні з обліку краєзнавчих організацій і налагодженню зв'язків між ними. Розвиток краєзнавства в Україні пов'язаний з іменами Д. Багалія, М. Грушевського, Д. Яворницького, які, будучи полум'яними патріотами рідної вітчизни, дбали за відродження української національної культури, національної самосвідомості народу, присвятили все своє життя вивченню, пропаганді і використанню у

виховних цілях історичної спадщини минулого свого народу. Академік М. Грушевській багато уваги приділяв розвитку мистецтва і культури добре знайомих йому галицьких земель. У своїй роботі "Про українську мову і українську школу" він писав про значення рідної мови і рідної школи, без яких немислимо духовне відродження України. Ректор Харківського університету, професор Д. Багалій пропонував "свою місцеву історію ввести в програми нижчої школи, в програми шкіл для дорослих і для позашкільного утворення" [7, с.14]. Він закликав звернутися до досвіду європейських країн по вивченню і використанню у вихованні молоді пам'яток культури рідного краю. Велике значення і в даний час мають записані академіком Д. Яворницьким місцеві пісні і думи українського народу. Багато часу і сил віддавав він краєзнавству, вивченню культури краю в роки керівництва історичним музеєм в Дніпропетровську, будучи викладачем в інституті народної освіти (1920-1933 рр.). Д. Яворницький зібрав унікальний матеріал по Запорізькій Січі, яка привертала увагу вченого не сама по собі, а в першу чергу героїзмом і патріотизмом народу, чий славні подвиги перекликаються з сучасністю.

І разом з тим певні успіхи у використанні художнього краєзнавства у вихованні підростаючих поколінь мали місце і були пов'язані з іменами вітчизняних діячів народної освіти і педагогів, в першу чергу, з ім'ям А. Макаренка. Педагог вважав краєзнавство, у тому числі і дитячий туризм, важливим елементом своєї педагогічної системи. Він підкреслював необхідність використання народної педагогіки, культурно-національних традицій у вихованні підростаючих поколінь і в складних політичних умовах того періоду добивався добрих виховних результатів, працюючи з так званими «важкими» дітьми.

Трохи пізніше ще один педагог В. Сухомлинський розробляв концепцію виховання молоді на культурно-історичних, національно-духовних традиціях рідного народу. Українська етнопедагогіка, народознавство – основа його педагогічної спадщини.

Праці В. Сухомлинського містять багатство ідей і оригінальних прийомів

в області використання краєзнавчих матеріалів в морально патріотичному вихованні підростаючих поколінь. Висока духовність і моральність, що відрізняє його педагогічну діяльність, характерні і для його підходу до керівництва процесом пізнання учнями культурно-історичних багатств своєї «малої батьківщини». Захоплення народною педагогікою було для В.Сухомлинського настільки сильним, що він збирався написати фундаментальну працю, про що свідчить його лист до дослідника чуваської народної педагогіки Г. Волкова: «Якщо в майбутньому знайдеться досить сил, я візьмуся за українську народну педагогіку» [8, с.2]. На жаль, цю свою мрію здійснити він не встиг. «Відлига», що мала місце в кінці 50-х – початку 60-х років, сприяла відродженню національної культури, національної системи виховання, формуванню національної самосвідомості народу, патріотичному ставленню до художньої спадщини рідного краю. Продовжувалося це недовго. Педагогічна практика свідчить, що вивчення художньої культури краю має стихійний характер.

На сучасному етапі національно-культурного відродження в умовах формування незалежної держави провідним принципом при розробці змісту освіти та виховної діяльності є діалектична єдність культурно-історичних традицій з загальнолюдською культурою. Зміст гуманітарної підготовки має бути спрямовано на прилучення молоді до традиційної культури українського народу, краєзнавчої діяльності по вивченню пам'яток художньої спадщини рідного краю.

У нашій статті ми зробили спробу розглянути проблему розвитку художнього краєзнавства у вітчизняній педагогіці ХХ століття. На жаль, об'єм статті не дозволяє розкрити в повному об'ємі цю проблему, але основні позиції ми спробували позначити.

Література:

1. **Хронологічне** зібрання законів, указів Президії Верховної Ради постанов і розпоряджень Уряду Української РСР: у 8-мі т. – К. : Держлітвидав, 1963. – Т.1. – 771 с. 2. **Большаков** А.М. Введение в краеведение /

А.М.Большаков. – Л. : Прибой, 1929. – 208 с. 3. **Звягинцев** Е.А. Родиноведение и локализация в школе / Е.А.Звягинцев. – М.-Петербург : Госиздат, 1919. – 105 с. 4. **Гринкевич** И.М. Краеведение в школе / И.М. Гринкевич. – Л. : Губоно, 1925. – 38 с. 5. **Пальцев** М. Аллея жизни / М.Пальцев // Наше наследие. – 1990. – № 6 – С.12-17. 6. **Добронравов** Я. Просвещение на Украине за годы революции / Я. Добронравов // Просвещение Донбасса. – 1923. – № 10-11. – С.8-25. 7. **Багалій** Д.І Історія Слобідської України / Д.І. Багалій – Харків : Основа, 1990. – 256 с. 8. **Егоров** Д.Е. Народилася під щасливою зіркою / Д.Е. Егоров // Рад освіта – 1972. – 20 грудня – С.2.

АНКЕТА-ЗАЯВКА

На участь у II Всеукраїнській науково-практичній конференції за темою: «Роль обласних центрів народної творчості у культурному просторі як стратегічний ресурс розвитку суспільства»

Прізвище: Анікіна Тетяна Олександрівна

Місце роботи: Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Посада: доцент кафедри культурології та кіно-, телемистецтва

Науковий ступень: канд. пед. наук

Вчене звання : доцент

Контактний телефон: 050 95 70 282

Тема доповіді: Розвиток художнього краєзнавства у вітчизняній педагогіці XX століття

Луганщини

Планую:

опублікувати статтю доповіді

Дата

Підпис Анікіна Т.О.